

institutions. Considered pedagogical and historical conditions in which the development of foreign language education, it changes in the course of the educational process and impact on society. Proved the importance of learning foreign languages in the Institute for Noble Maidens, efficiency and practical study of women in other languages for their future employment and competitiveness.

Keywords: foreign language education, institutions of noble maidens, practical value, the educational process, curriculum, language teaching.

УДК 94 (477.46) „1917/1920”

Л. М. Тептюк

**ВНЕСОК ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ
НА ЧЕРКАЩИНІ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
РЕВОЛЮЦІЇ 1917 - 1920 РОКІВ
В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОУКРАЇНСЬКОГО ПІДНЕСЕННЯ**

Стаття присвячена дослідженню біографій деяких представників інтелігенції ХХ ст., які зробили значний внесок у розвиток української культури. Завдяки зусиллям інтелігенції та її патріотичності у складний для української державності час вдалося досягти значних успіхів у розбудові освіти, науки та культури. Нове покоління діячів на початку ХХ ст. твердо намагалося домогтися для свого народу соціальної справедливості, національних прав та політичних свобод.

Метою статті є привернути увагу суспільства до важливості внеску кожного окремого його представника у загальний історичний процес та дослідити вплив української інтелігенції на поширення національних культурно-просвітніх організацій "Просвіт" на початку ХХ ст.

Ключові слова: інтелігенція, суспільство, культура, духовне піднесення,, патріотизм, національний дух, національне відродження.

Національно-демократична революція 1917-1920 рр. активізувала визвольний рух українців. Крах Російської імперії, боротьба за створення суверенної української держави, глибокі соціально-економічні зміни викликали духовне піднесення в суспільстві, яке виявилось у всіх сферах культурного життя.

Нове покоління українських діячів на початку ХХ ст. твердо намагалося домогтися для свого народу соціальної справедливості, національних прав та політичних свобод. Буремні події сьогодення змушують дослідників прискіпливо звертатися до розвитку регіональної історії, зокрема впливу непересічної особистості на виховання патріотичного духу громадськості. З огляду на це актуальним постає питання участі інтелігенції у пробудженні національного духу українців на початку ХХ ст.,

зокрема ситуація у даній сфері на Черкащині. Громадськість Черкащини вживала активних заходів у процесі розбудови культурно-освітнього життя.

Проблемам культурно-історичного розвитку Черкащини присвятили свої праці історики В. Мельниченко, Б. Поліщук, Г. Голиш, П. Губа, С. Корновенко та ін. Вказані вчені дослідили розвиток освіти, преси та основні культурні процеси у різних районах Черкащини. Але не розглянули внесок деяких представників інтелігенції у культурні процеси в регіоні.

Завданням даної статті є проаналізувати та дослідити вплив окремих представників інтелігенції на розвиток культури на Черкащині.

Кожен політичний режим, що утверджувався в Україні, прагнув вести власну лінію в галузі культури. Кожен з них спирався на соціально і національно близькі йому верстви населення, у тому числі інтелігенцію, діячів культури, освіти, мистецтва, всіляко підтримуючи їх, при цьому залишаючись байдужим, а то й непримиренно ворожим до інших. Усе це деформувало природний хід культурних процесів, приглушуючи органічно властиві їм загальнолюдські, гуманістичні тенденції, висуваючи на передній план вузькокласові, скороминущі, кон'юнктурні. У суспільстві панувала нетерпимість, жорстокість, зневага до людського життя. Інтелектуальна діяльність втрачала свою престижність, а інтелігенція — традиційні джерела існування [2].

Зусиллями української інтелігенції після Лютневої революції 1917 р. поширювалися національні культурно-освітні організації - «Просвіти», які найбільш активно діяли серед сільського населення. «Просвіти» організовували бібліотеки, драмгуртки, хорові колективи, лекторії тощо [11,с.80]. Вони налагоджували видавничу справу, розповсюджували українські книги, газети, часописи. У роботі «Просвіт» охоче брали участь відомі українські письменники, поети, композитори, актори. Завдяки діяльності «Просвіт» багато українців уперше дізналося про славне минуле свого народу, його боротьбу за національне й соціальне визволення, прилучалося до скарбниці вітчизняної і світової культури. «Просвітяни» охоче виступали перед масовою аудиторією, на мітингах, святкуваннях ювілеїв, пам'ятних дат, клопоталися про організацію українських шкіл та гімназій. У квітні й вересні 1917 р. у Києві відбулися просвітянські з'їзди, які сприяли консолідації «Просвіт». На початку осені в Україні діяли 952 культурно-освітні установи «Просвіти».

З часом під впливом бурхливих подій, цілеспрямованої діяльності політичних партій робота «Просвіт» стала набувати більш виразного політичного характеру. Вони дедалі частіше згуртовували людей, виходячи з їхніх бажань служити справі будівництва незалежної української держави, не обмежуючись лише культурно-освітньою роботою. «Просвіти» залучали до визвольної боротьби тисячі раніше байдужих до національної справи українців [9].

ЦК КП(б)У, місцеві більшовицькі комітети, спираючись на підконтрольні їм органи влади, висували своїх представників до керівництва «Просвіт». Оголошувалося, що заможне селянство, поміщики й фабриканти

не мають права брати участь у роботі «Просвіт». Відкрито ставилося завдання перетворити «Просвіти» на ідеологізовані заклади, зняряддя комуністичного виховання, «підвищення класової самосвідомості трудящого населення». У липні 1920 р. було вироблено зразковий статут «Просвіт», який визначив комуністичний характер їхньої діяльності. На той час число «Просвіт» уже перевищувало 1500 і продовжувало зростати. У червні 1921 р. їх було вже 4227. Однак перебудувати діяльність «Просвіт» виявилось неможливим, і тоді більшовики в 1921 р. пішли на знищення цих національних культурно-освітніх організацій.

Зокрема, на Звенигородщині одними з перших організації «Просвіти» виникли у березня 1920 р.: Звенигородська «Просвіта» ім. Т. Шевченка, Княжанська, Козачанська, культурне товариство «Петриківська Просвіта», українське товариство «Просвіта ім. Т. Шевченка у Неморожі», Звенигородський єврейський культурно-просвітний гурток ім. Менделя Мохер Сфорім.

Важливу роль у розвитку української науки відіграв видатний археолог, етнограф, мистецтвознавець, громадський діяч, один із засновників Української Академії Наук Біляшівський Микола Федотович.

У Каневі, на горі над Дніпром, недалеко від Княжої гори, під Великим Софіївським городищем, стоїть скромна могила академіка М.Ф. Біляшівського.

Народився Микола Федорович 12 жовтня 1867 р. в м. Умань у родині священика. Незабаром сім'я переїхала в село Острійки поблизу Білої Церкви. Згодом родина переїжджає до Києва. У 1885 р. Микола Федорович закінчив гімназію і вирушив в подорож селами України. Захоплення археологією викликали розкопки Китаївського могильника на околиці Києва, який він проводив разом із двоюрідним братом Михайлом Пахаревським. У 1885 р. він вступає до Київського університету Святого Володимира на юридичний факультет. З 1888 р. М.Ф. Біляшівський проводить самостійні роботи: досліджує залишки давньоруських споруд на горі Киселівці в Києві, розкопує ранньослов'янський могильник в урочищі Остроня під Ізяславом на Волині, дюнні стоянки вздовж Дніпра. З 1892 р. як вільний слухач природничого факультету Московського університету, вивчає антропологию та етнографію. У 1894 – 1897 рр. після закінчення Московського університету виїздить до Варшави, де працює завідуючим архівом. У 1898 р. Біляшівський проводить розкопки в с. Люшині Кутківського повіту Варшавської губернії, де відкриває могильник латенської (кельтської) культури. У 1899 р. М.Ф. Біляшівського обирають членом правління Товариства любителів старожитностей та мистецтв, членом Товариства освіти і заохочення художників, а також Московського товариства любителів природознавства, антропології та етнографії, членом-кореспондентом імператорського московського археологічного товариства. В 1902 р. музейний комітет запропонував М.Ф. Біляшівському посаду директора. Біляшівський радо погодився. З цього часу музей став для нього домівкою. У 1904 р. музей у Києві було відкрито. У 1906 р. у музеї була проведена «Первая Южно-

русская кустарная выставка», для якої працівники музею з допомогою широкої громадськості зібрали колекцію з предметів гончарства, плетіння, ткацтва, вишивання, фаянсу. У 1911 р. за його ініціативи було створено спеціальний Шевченківський відділ в Київському музеї. У 1917 р. він був призначений комісаром по охороні пам'яток старовини в Києві. У 1923 р. став дійсним членом Комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини при Народному Комісаріаті освіти УРСР.

У квітні 1918 р. Миколу Федотовича обирають почесним членом Української академії мистецтв, а у травня 1919 р. – одним із перших дійсних членів кафедри археології Академії наук УРСР. За своє життя написав близько 300 наукових праць. Помер 21 квітня 1926 р.

Нерозривно із Черкащиною пов'язана доля талановитої української акторки театру і кіно Ужвій Наталії Михайлівни.

Свого часу на золотоніській сцені розквітла зірка талановитої актриси Наталії Ужвій. Народилася вона у м. Любомлі на Волині, там самотужки здобула фах сільської вчительки і почала працювати спершу в с. Миля тин, а згодом у с. Вілія. З початком першої світової війни багатодітна родина переїхала у Золотоношу. З 1918 р. Наталія працює на Золотоніщині і стає постійним учасником аматорського гуртка. Керівником гуртка, його душею і режисером був місцевий інтелігент В.С. Война. У Золотоноші родина Войни весь час підтримувала Наталію як морально, так і матеріально.

Свою першу роль квартирантки Наталія зіграла п'єсі Г. Запольської «Мораль пані Дульської». Другу роль, яку вона виконала в золотоніському гуртку, була Софія з драми «Безталанна» Карпенка-Карого. Ось що писала з цього приводу сама актриса: «Уже по цій ролі я вивчала як слід українську мову. Працювала я над цим зворушливим образом стихійно, хоча мені і пригадувалися дівочі постаті з села, їхні характери, бо я мала змогу все бачити, вчителюючи в селах. Ця робота в «Безталанній» принесла мені визнання товаришів по гуртку, і мені почали доручати з кожним роком щораз відповідальніші ролі». Саме в цій ролі запам'ятали і покохали глядачі Золотоноші миловидну і талановиту волинянку. Тодіж Наталія Ужвій виступала в ролях Варки («Безталанна»), Зосі («Сава Чалий»), Галі («Назар Стодоля»), Харитини («Наймичка»), Василини («Суєта»). За п'ять років аматорської сцени молода вчителька зіграла 60 ролей із української, російської класики та інших авторів світової драматургії. Саме в Золотоноші до Наталії прийшло перше кохання. У 1919 р. вона вийшла заміж за місцевого агронома Григорія Карповича Дробницького. Але порозуміння молода пара не знайшла, і тому вони невдовзі змушені були розлучитись.

На початку 1920 р. Золотоніський драматичний гурток був реорганізований на пересувний театр при Наркомосі УРСР. Під час частих виїздів у найближчі хутори і села ставились уривки з класичних українських та російських п'єс, а найчастіше – невеликі революційні агітп'єси, які не потребували складної декорації та костюмів.

Друзі та знайомі наполегливо рекомендували Наталії Ужвій вступити до професійного театру. У грудні 1921 р. Наталія Ужвій, вчителька із

Золотоноші, з відрядженням за підписом І.Л. Мойсі – згодом українського письменника, автора відомого роману «Гомоніла Україна» Івана Ле – приїхала до Києва. Наталію приймають до допоміжного складу трупи Київського першого українського драмтеатру ім. Т.Г. Шевченка. Там вона поступово оволоділа технікою й професіональним досвідом самостійної роботи над роллю. У 1926 р. актриса приймає запрошення в тодішню столицю України Харків до театру Леся Курбаса «Березіль».

Коли театр ім. Івана Франка після переведення столиці України з Харкова до Києва став столичним театром, він дедалі більше заявляв про себе як творча лабораторія нової української драматургії.

У 1944 р. Н.М. Ужвій було присвоєно звання народної артистки СРСР, а у 1946-му вона отримала Державну премію СРСР, яку їй вручали ще двічі – у 1949 і 1951 роках. Із 1954 по 1971 рік вона очолювала Українське товариство, працюючи надалі в театрі ім. І. Франка. За своє життя Н.М. Ужвій зіграла понад 200 ролей. У 1971 р. їй було присвоєно почесне звання Героя Соціалістичної Праці. У 1985 р. – стала лауреатом Державної премії УРСР ім. Т.Г. Шевченка. Померла видатна актриса 22 липня 1986 р.

Відома Черкащина й іменем Левка Платоновича Смиренка - українського помолога і плодовода.

Народився у селі Млієві (нині Черкаська область) 18 лютого 1855 р., син Платона Смиренка. У 1879 р. - закінчив природничий факультет Новоросійського університету і у 1879-1887 за участь у русі народників перебував на засланні у Сибіру, де працював садівником (серед іншого виплекав низькорослі повзучі овочеві дерева, що можуть витримати низькі температури).

Після повернення до Млієва Смиренко створив у ньому маточний колекційний сад і помологічний розсадник, який став найкращим у Російській імперії і однією з найбагатших в Європі помологічних колекцій; попри інші овочеві й ягідні рослини, розсадник включав: 900 сортів яблунь, 889-груш, 84-слив, 350-вишень і черешень, 15-броскви, 36-абрикоси, 165-агросу, 54-горіха. Смиренко всебічно вивчав зібрані ним сорти, поліпшував селекційним способом якість місцевих, акліматизував чужі й вивів нові (наприклад, сорт яблуні Ренет Смиренка), вказував для яких районів рекомендовані сорти є перспективними. При своєму розсаднику організував школу садоводів і виховав низку висококваліфікованих фахівців, у тому числі свого сина Володимира Смиренка.

Перші результати вивчення помологічної колекції свого розсадника виклав у «Генеральному каталозі («Иллюстрированное описание маточных коллекций Питомника», 1901 р.), 1912 р. видав капітальний твір «Крымское промышленное плодоводство»; основна праця Смиренка — «Помологія».

Л. П. Смиренко — видатний помолог і учений-садівник — здобув світову популярність. Він був обраний членом-кореспондентом Бельгійського товариства садівників, а в 1895 р. — Почесним членом Французького національного помологічного товариства.

За радянської влади маєток Симиренка націоналізовано і на його терені засновано Мліївську дослідну станцію садівництва, яку згодом названо іменем Л. Симиренка. Першим директором станції був його син Володимир.

За наявними даними, 6 січня 1920 р. Левко Симиренко «трагічно загинув від рук чекістів». За загадкових обставин загинули в 1919 році двоє молодших братів Лева Платоновича — Микола й Олексій, які мешкали у Києві.

1981 року у Києві на честь Левка Платоновича Симиренка названо вулицю.

Прославив Україну на міжнародній арені талановитий спортсмен родом із Черкащини Піддубний Іван Максимович, який народився 26 вересня 1871 р. у с. Красенівка Чорнобаївський район Черкаської області в сім'ї селянина Максима Піддубного, козацький рід якого славився великою силою.

1897 р. вперше взяв участь у чемпіонаті з боротьби на поясах у цирку антрепренера Безкоровайного.

З 1898 р. виступає у севастопольському цирку Труці як борець-професіонал, вперше здобуває перемогу в цирковому чемпіонаті. Після цього виступає в київському цирку Якіма Нікітіна.

1905 р. – перемога у світовому чемпіонаті в Парижі й звання чемпіона світу. Гастрольна поїздка до Італії, перемога на чемпіонаті в Ніцці. Того ж року Піддубний бере участь у змаганнях в Алжирі, Бельгії, Берліні. 1906 р. перемагає у двох чемпіонатах світу — у Парижі та Мілані.

1907 р. у Відні стає чемпіоном світу вчетверте. У 1908 й 1909 рр. у Парижі та Франкфурті ще двічі виборює звання чемпіона світу.

Після цього Піддубний тривалий час не бере участі у великих змаганнях, переїжджає в своє село Красенівку, одружується, купує невеличкий будинок і займається сільським господарством. Після трирічної перерви знову повертається в спорт, бере участь у гастролях полтавського цирку. 1922 р., після тривалої перерви, Піддубний здобуває перший приз у великому чемпіонаті з боротьби в Московському цирку.

1925 р. переміг у міжнародному чемпіонаті в Нью-Йорку, затим переможно виступив у Чикаго, Філадельфії, Лос-Анджелесі, Сан-Франциско та інших містах США. Наприкінці гастролей в Америці зустрівся в Нью-Йорку з чемпіоном світу з вільної боротьби Джо Стечером, якому судді, підтасувавши результат, віддали перемогу по очках. Після повернення з Америки Піддубний дванадцять років виступає в циркух на змаганнях борців.

У 1937 р. його запроторили до в'язниці Ростовського НКВС. Там чемпіона чемпіонів катували електропаяльником і розжареними сталевими жигалами, вимагаючи назвати номери рахунків і адреси закордонних банків, де він міг тримати свої заощадження, нібито покладені під час гастролей. Таких заощаджень у нього насправді не було. Лише через рік звідти його вивела гучна слава непереможного борця та пильна зацікавленість його долею зарубіжної спортивної громадськості.

1939 р. йому присвоєно звання заслуженого артиста республіки та нагороджено орденом Трудового Червоного прапора. 1941 р. в Тульському цирку відбувся прощальний виступ сімдесятирічного атлета. 1945 р. йому було присвоєно звання «Заслужений майстер спорту». Наприкінці життя Піддубний переїхав у місто Єйськ на Кубань, де колись знайшли притулок його предки, запорозькі козаки, переселені Катериною II після знищення Запорозької Січі.

Помер видатний спортсмен 8 серпня 1949 р. в Єйську, де й похований. В Єйську діє центр боротьби імені Івана Піддубного. З 1953 р. в СРСР проводився меморіал І. Піддубного — міжнародні змагання з боротьби [3, с. 267].

Стеценко Кирило Григорович — український композитор, хоровий диригент і музично-громадський діяч.

Народився 24 травня 1882 р. в с. Квітки на Черкащині в родині маляра-самоука. З дитинства співав у сільському церковному хорі, де навчався музичної грамоти у дяка П. Старшевського. У 1892 р. вступив до київської Софійської духовної школи, а в 1895 р. був призначений диригентом учнівського хору. Освіту продовжив у Київській духовній семінарії (1897—1903). Музичну освіту здобув у Києві в музичній школі Російського музичного товариства та Музично-драматичній школі М. Лисенка (1904—1907). Брав уроки композиції у Г. Любомирського, був помічником диригента І. Аполлонова у хорі Михайлівського Золотоверхого монастиря, виховувався на творах М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, І. Лаврівського, М. Львова, С. Давидова, П. Чайковського та ін.

З 1902 р. керував семінарським хором. По закінченні семінарії працював учителем у Київській церковно-вчительській школі. В 1907 р. за революційну діяльність висланий з Києва. 1907—1911 рр. викладав спів у школах в Александрівсько-Грушевському (нині м. Шахти Ростовської області), у Білій Церкві.

Писав хорові твори, деякі з них виконувались 1908 р. студентським хором Київського університету. З 1910 р. викладав церковний спів у Тиврівському духовному училищі.

У 1912 р. прийняв сан священника і оселився в с. Голово-Русаві Ямпільського повіту (нині с. Олександрівка Томашпільського району Вінницької області). У цей час відбувалися творчі зустрічі з М. Леонтовичем. 1907 р. — працював у Вінниці, а потім у Києві вчителем семінарії. В наступні роки виступав з концертами української хорової музики в Києві, Харкові, Лубнах, Кам'янці-Подільському та інших містах [3].

Брав активну участь в організації музичного життя і музичної освіти в Києві, організував кобзарську школу. Працював у музичному відділі Міністерства освіти, з 1919 р. керував музично-хоровою секцією музичного відділу «Дніпросоюз» (Київ). Був ініціатором та організатором мандрівних хорових капел, з однією з них концертував на Поділлі. Дбав про покращення справ з фотодруку та бібліотечної справи.

Вчителював у Музично-драматичному інституті ім. М. Лисенка, був одним з організаторів Всеукраїнського музичного товариства ім. М. Леонтовича. З грудня 1920 р. проживав у с. Веприк.

Для його творчості характерні багатство української народної пісенності, ліризм, яскрава емоційність.

Твори: опери «Кармалюк» (не завершена), «Іфігенія в Тавриді» (1922), дитячі опери «Лисичка, Котик і Півник» (1910), «Івасик-Телесик» (1911); музика до вистав «Сватання на Гончарівці» (1909), «Про що тирса шелестіла» (1916), «Гайдамаки» (1919—1921); хори — «Бурлака», «Рановранціновобранці» (1904), «Прометей», «Сон», «Хмари», «Знов весна», «Свобода, рівність і любов», «Над нами ніч», «То була тихая ніч», «Усе життя» [12].

Отже, за доби національно-визвольних змагань 1917-1920 рр. помітними були зрушення в галузі культури та освіти: створено понад 150 українських гімназій; вийшло з друку кілька мільйонів примірників українських підручників; відкрито два державних університети в Києві та Кам'янці-Подільському; засновано широку мережу загальнокультурних закладів та установ (Державний український архів, Національна галерея мистецтв, Український історичний музей, Українська національна бібліотека, Український театр драми та опери, Українська державна капела, Державний симфонічний оркестр тощо). У листопаді 1918 р. відкрито Українську Академію Наук, президентом став В. Вернадський.

Список використаних джерел

1. Історія України: Документи. Матеріали. Посібник / Уклад., комент. В.Ю. Короля. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 448 с.
2. Солдатенко В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія (1918-1920 рр.). – К.: Пошуково-видавниче агентство «Книга пам'яті України», видавничий центр «Просвіта», 1999. – 508 с.
3. Черкаський край – земля Богдана і Тараса: Культурологічний збірник / За редакцією Б.В. Гунського, В.М. Литвина, В.А. Смолія. – К.: Українські пропілеї, 2003. – 778 с.
4. Поліщук Б.М. Черкаська учительська чоловіча семінарія в роки війни і революції (1917-1920 рр.) // Краєзнавство Черкащини. - № 10. - Черкаси, 2013. - С. 153-162.
5. Савко Ю.Ю. З історії культурно-громадського руху у південних повітах Київщини в 1917 році // Краєзнавство Черкащини. - № 10. - Черкаси, 2013. - С. 163-166.
6. Голиш Г.М. Фізкультурні традиції Черкащини // Краєзнавство Черкащини. - № 9. - Черкаси, 2011. - С. 222-235.
7. Поченцов В.Ф. З історії розвитку освіти на Черкащині // Краєзнавство Черкащини. - Другий випуск. - Черкаси, 1991. - С. 43-47.
8. Драч О.О. З історії організації шкільної справи на Черкащині в контексті загальноукраїнських тенденцій (друга половина XIX - початок XX ст.) // Краєзнавство Черкащини. - № 7. - К., 2004. - С. 15-21.
9. Губа П.І. Українське відродження: спроба джерелознавчої оцінки вітчизняної преси 1917-1920 рр. - Черкаси: ЧДТУ, 2002. - 263с.

10. Комарніцький О.Б. Містечка Правобережної України у добу української революції 1917-1920 рр.: історіографія проблеми // Краєзнавство Черкащини. - № 9. - Черкаси, 2011. - С. 222-235.
11. Рудий Г.Я. Товариство "Просвіта" за доби Центральної Ради у висвітленні української преси // Історія України: маловідомі імена, події, факти. - К.: Рідний край, 1997. - Вип. 2. - С. 79-89.
12. Нариси історії Шевченкового краю. Книга 2. Від 1861 до 1941р. - Черкаси: видавець Гордієнко Є.І., 2014. - 378 с.

References

1. History of Ukraine: Documents. Materials. Guide / life., Com. VU King. - K. : Publishing House "Academy", 2001. - 448 p.
2. Soldatenko VF Ukrainian revolution: the concept and historiography (1918-1920 gg.). - K. : Search and publishing agency "Memorial Book of Ukraine" publishing center "Enlightenment", 1999. - 508 p.
3. Cherkasy region - land and Bohdan Taras: Culturological collection / Edited BV Hun, VM Litvin, VA Smoliya. - K. : Ukrainian Propylaea, 2003. - 778 p.
4. Polishchuk VM Cherkasy male teacher's seminary during the war and revolution (1917-1920 gg.) // Regional studies Cherkasy region. - № 10. - Cherkasy, 2013. - P. 153-162.
5. JJ Savko From the history of cultural and social movement in the southern districts of Kyiv region in 1917 // Regional studies Cherkasy region. - № 10. - Cherkasy, 2013. - P. 163-166.
6. GM Holysh Athletic traditions of Cherkasy region Cherkasy region // Regional studies. - № 9. - Cherkasy, 2011. - P. 222-235.
7. Pochentsov VF History of Education in Cherkasy Cherkasy region // Regional studies. - Second edition. - Cherkasy, 1991. - P. 43-47.
8. Drach OO History of school affairs in Cherkasy region in context of general trends (second half of XIX - early XX century.) // Regional studies Cherkasy region. - № 7. - K., 2004. - P. 15-21.
9. lip PI Ukrainian revival: an attempt to assess the national media source-1917-1920. - Cherkasy, Cherkasy State Technological University, 2002. - 263s.
10. Komarnitskyu OB Village Right-Bank Ukraine day Ukrainian revolution of 1917-1920. : historiography problems // Regional studies Cherkasy region. - № 9. - Cherkasy, 2011. - P. 222-235.
11. Red GY Society "Enlightenment" by the Central Rada of the Ukrainian press coverage // History of Ukraine: Little-Known Names, Events, Facts. - K. : Native Land, 1997. - Vol. 2. - P. 79-89.
12. Essays on the History of Shevchenko's. Book 2. From 1861 to 1941. - Cherkasy: publisher EI Gordienko, 2014. - 378 p.

Стаття надійшла до редакції 14.01.2015 р.

Л. Н. Тептюк

Вклад интеллигенции в культурные процессы на Черкасщине в период украинской национальной революции 1917-1920 годов в контексте общеукраинского подъема

Статья посвящена исследованию биографий некоторых представителей интеллигенции XX в., которые внесли значительный вклад в развитие украинской культуры. Благодаря усилиям интеллигенции и ее патриотизма в

сложный для украинской государственности время удалось достичь значительных успехов в развитии образования, науки и культуры. Новое поколение деятелей в начале XX в. твердо пыталось добиться для своего народа социальной справедливости, национальных прав и политических свобод.

Целью статьи является привлечь внимание общества к важности вклада каждого отдельного его представителя в общий исторический процесс и исследовать влияние украинской интеллигенции на распространение национальных культурных просветительских организаций "Просвит" в начале XX в.

Ключевые слова: интеллигенция, общество, культура, духовный подъем, патриотизм, национальный дух, национальное возрождение.

L. Teptyuk

**The contribution of intellectuals in cultural processes in Cherkasy
during ukrainian national revolution of 1917-1920
in the context of the rise nationwide**

To research the biographies of some intellectuals of the twentieth century. Who made a significant contribution to the development of Ukrainian culture. Thanks to the efforts of intellectuals and patriotic in a difficult time for the Ukrainian statehood was achieved significant progress in the development of education, science and culture. A new generation of leaders in the early twentieth century. tried hard to achieve for his people social justice, national rights and political freedoms.

The article aims to raise awareness of the importance of the contribution of each individual's representative in the general historical process and investigate the impact of Ukrainian intellectuals on the distribution of national cultural and educational organizations "Prosvit" in the early twentieth century.

Key words: intellectuals, society, culture, spiritual elevation, patriotism, national spirit, national revival.

УДК 94 „1944/1950”:331.5-058.65

I. В. Перехрест

**ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНВАЛІДІВ
ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1944-1950 рр.)**

Автор статті на основі архівних документів та оприлюднених матеріалів висвітлює основні тенденції та процеси у сфері працевлаштування інвалідів Великої Вітчизняної війни на Україні у період повоєнної відбудови.